

NOVÝ STRATEGICKÝ KONCEPT NATO A JEHO MOŽNÉ IMPLIKACE PRO SCHOPNOSTI A POUŽITÍ AČR

NATO NEW STRATEGIC CONCEPT AND ITS IMPLICATION FOR CAPABILITIES AND USE OF THE CZECH ARMED FORCES

Robert JUNEK*

Abstrakt

Článek se zabývá Novým strategickým konceptem přijatým 19. listopadu 2010 v Lisabonu a jeho implikacemi pro použití ozbrojených sil ČR a jejich schopnosti. V první části se pojednává o vývoji vedoucímu k Novému konceptu se zaměřením na léta 1999–2010. Poté je uvedena analýza hlavních bodů konceptu z hlediska politického i vojenského. Stručně jsou hodnoceny české strategické dokumenty, které bohužel nejsou všechny zcela aktuální. Na závěr jsme se pokusili určit hlavní oblasti, na něž by se měly české ozbrojené síly zaměřit při adaptaci na nové podmínky uvedené v Novém strategickém konceptu.

Abstract

This study deals with NATO New Strategic Concept approved in Lisbon on 19th November 2010. It attempts to examine an implication of the Concept for the capabilities of the Czech Armed Forces. In the first part, the study describes a way that led to the New Concept with special regard to the years 1999-2010. It then analyses the key features of the New Concept, both from the political and military point of view. It is followed by a brief evaluation of relevant Czech strategic documents that are, unfortunately, not up to date. The study is concluded with an identification of the main areas, which Czech Armed Forces should focus on to meet the challenge of NATO New Strategic Concept.

Klíčová slova

Nový strategický koncept NATO, Ozbrojené síly ČR, schopnosti, Lisabon, komplexní přístup, politická směrnice, Prohlášení o bezpečnosti Aliance, NATO 2020, Bílá kniha, Vojenská strategie

Keywords

NATO New Strategic Concept, Czech Armed Forces, Capability, Lisbon, Comprehensive approach, Comprehensive Political Guidance, Declaration on Alliance Security, NATO 2020, White book, Military strategy

***

ÚVOD

Strategický koncept Aliance je aktuálním doplněním zakládající smlouvy NATO. Aliance v něm promítá operační a dynamické aspekty doby. Strategický koncept se zabývá konkrétní geopolitickou situací, tedy hrozbami a způsoby, jak lze na tyto hrozby vojensky reagovat. Má nejméně tři základní funkce: dvě vnitřní a jednu vnější. Jedna z vnitřních je shrnutí minulých rozhodnutí a aktivit a tím současně jejich zpřehlednění a identifikování směru vývoje za poslední léta od předešlého konceptu. Druhou vnitřní funkcí je promítnutí tohoto směru do budoucnosti a určení strategického směru NATO. Po konci studené války začal strategický koncept plnit i vnější funkci, funkci otevřené diplomacie.

---

* E-mail: obeduk@seznam.cz

Právě identifikaci hlavních operačních a dynamických aspektů doby, ve které Nový strategický koncept vznikl, se věnuje podstatná část práce. Tyto aspekty charakterizuje už samotný způsob vzniku Nového konceptu. Koncept vznikl později, než se předpokládalo, protože spojenci nebyli schopni dohodnout se na hlavních bodech. Práce proto pojednává i o vnitřní situaci v Alianci a snaží se identifikovat hlavní rozdíly mezi jednotlivými členy. Situace v Alianci je do značné míry důsledkem změn ve vnějším prostředí, které se stalo méně předvídatelným, objevují se nové hrozby. V další části práce bychom chtěli analyzovat nové přístupy Aliance k těmto hrozbám a její požadavky na schopnosti členských států.

Pokud jde o analýzu rozvoje schopností a možností použití ozbrojených sil ČR, je situace složitější. V současnosti totiž neexistuje relevantní český dokument, který by na Nový strategický koncept reagoval. Přípravuje se Bílá kniha o obraně a Bezpečnostní strategie, ty však budou zveřejněny až v průběhu roku 2011.

Na základě získaných informací se v závěru pokusíme načrtnout, jaké implikace by měl mít Nový strategický koncept na použití českých ozbrojených sil se zaměřením na AČR. Teprve čas ukáže, v jaké míře se budou naše závěry překrývat s připravovanými oficiálními dokumenty.

STRATEGICKÉ KONCEPTY NATO 1950–1999

Od založení NATO v roce 1949 bylo vydáno sedm strategických konceptů. Některé z nich vznikaly snadno a samozřejmě, kolem jiných se vedla delší diskuse. Koncepty jsou nakonec schvalovány Severoatlantickou radou, ale neexistuje žádný předpis, kdo a jak má přijít s iniciativou nového konceptu. Často to byly Spojené státy americké, které tlačily na nový dokument, avšak někdy je těžké hlavního iniciátora identifikovat.

První Strategický koncept NATO byl přijat již 6. ledna 1950 pod názvem „Strategic Concept for the Defence of the North Atlantic Area”. Jeho cílem bylo zajistit jednotu chápání smyslu Aliance a úkolů týkajících se obrany jejího teritoria. Podobně jako další koncepty z období studené války byl velmi explicitní, což dokumenty po roce 1989 být nemohou kvůli složitějšímu uspořádání světa. Sovětský svaz byl jasným nepřítelem a vojenské implikace a geografické ohraničení jednoznačné. Dokument z roku 1950 definoval zamezení agrese jako hlavní úlohu NATO a konstatoval, že síly NATO budou nasazeny pouze v případě útoku. Zdůrazňoval schopnost provést strategické bombardování všemi možnými zbraněmi bez výjimky. Do poloviny roku 1954 měly být vytvořeny takové ozbrojené síly, které by odradily Sovětský svaz od útoku na spojence a v případě takového útoku by byly schopny se bránit. Mezi základní body patřily požadavky na standardizaci a na proporcionální přispívání ke kolektivní obraně podle ekonomické síly členů.

Druhý strategický koncept „The Strategic Concept for the defense of the North Atlantic Area” byl přijat 3. prosince 1952 a příliš se neodlišoval od předešlého dokumentu. Reagoval na přijetí Řecka a Turecka a částečně i na korejskou válku.

Třetí strategický koncept „The Overall Strategic Concept for the Defence of the NATO Area” byl přijat 23. května 1957. Vylučoval vedení omezené války proti Sovětskému svazu. A i v případě konvekčního sovětského útoku si NATO vyhradilo právo odpovědět atomovými zbraněmi. Dalším posunem bylo vnímání prostoru mimo území Aliance, plánování začalo pracovat i s vývojem bezpečnostního prostředí vně tohoto prostoru. Byla to zřejmě reakce na suezskou krizi a maďarské události.

Čtvrtý strategický koncept „The Overall Strategic Concept for the Defence of the North Atlantic Treaty Organization Area” byl přijat 16. ledna 1968 a obsahoval strategické úkoly, které pak zůstaly v platnosti přes 20 let. Hlavními hesly se staly „flexibilita” a „eskalace”. Význam flexibility spočíval v tom, že případný agresor nemůže odhadnout odpověď Aliance, a tím i nebezpečí, které podstupuje. Eskalace počítala se třemi úrovněmi protiopatření. Adekvátní obrana odpovídající použitým prostředkům protivníka, v další úrovni to byla hrozba použití atomové

zbraně a nakonec vlastní atomový protiútok. Čtvrtý koncept reagoval na posuny, ke kterým došlo od přijetí třetího konceptu. Sovětský svaz vyrovnal nadvládu spojenců v atomových zbraních, evropští spojenci se začali více obávat sovětské hrozby a současně se objevovaly pochybnosti některých evropských států o ochotě Spojených států amerických obětovat se pro Evropu. Zároveň se ukázalo, že přes hrozbu nukleární odvety se Sovětský svaz pustil do ohrožování Západního Berlína a Aliance nebyla připravena na opatření, které by bylo pod úrovní totální války. Na strategii se podepsala i kubánská krize.

Pátým v řadě a prvním po skončení studené války byl Strategický koncept „The Alliance’s New Strategic Concept“ přijatý 7. listopadu 1991. Zásadně se lišil od svých předchůdců. Poprvé nebyl utajovaným dokumentem. Obširně se věnoval obsahu pojmu bezpečnost. Již nebyl konfrontační, nepřítel zmizel. Bezpečnost spojenců byla prvořadá, zabýval se však i bezpečností svých bývalých protivníků, usiloval o spolupráci a partnerství. Navrhoval omezení jaderných zbraní na co možná nejnižší úroveň.

Strategický koncept z roku 1999 „The Alliance’s Strategic Concept“ byl revidovanou verzí konceptu 1991. Rozdílem jsou vyjmenované základní bezpečnostní úkoly. Tři zůstaly stejné – bezpečnost, konzultace, odstrašení a obrana. Čtvrtým bodem bylo původně „udržení strategické rovnováhy v Evropě“, což byla připomínka zbytku ruského vlivu v oblasti. V té době ještě formálně existovala Varšavská smlouva. V roce 1999 byla situace jiná a o strategické rovnováze v původním smyslu nemělo význam mluvit. Otázkou však bylo, jak a čím tuto mezeru nahradit. NATO se soustředilo na euroatlantický prostor, což znamená více než území NATO, ale méně než globální NATO. Nakonec byla „strategická rovnováha“ nahrazena úkoly „k udržení bezpečnosti a stability v euroatlantickém prostoru“ a bylo uvedeno krizové řízení a partnerství, spolupráce a dialog v euroatlantickém prostoru. Krizové řízení bylo zřejmým odkazem na článek sedm Washingtonské smlouvy a na roli Rady bezpečnosti OSN. Ale stejně jako v roce 1949 nemělo NATO v úmyslu delegovat důležitá rozhodnutí na Radu bezpečnosti, šlo spíše o veřejnou diplomacii a zlepšení obrazu NATO před mezinárodní veřejností. V době přijímání dokumentu se stupňoval konflikt se Srbskem.

CESTA K NOVÉMU STRATEGICKÉMU KONCEPTU

Již v roce 1999 si byla Aliance vědoma toho, že krizové situace mohou znamenat nasazení sil daleko od aliančních hranic, ale obecně se spíše soustředila na síly určené pro kolektivní teritoriální obranu, a to v co nejmenších číslech. Tuto věc se snažil uvést na pravou míru dokument „Comprehensive Political Guidance“ (CPG) schválený v roce 2006 v Rize, který doporučil klást větší důraz na schopnosti, které by umožnily rychle reagovat na nepředvídatelné události. CPG zdůraznil důležitost nasaditelnosti a udržitelnosti a vyzval členské země, aby se zabývaly více do hloubky krizovým řízením. Bylo to samozřejmě vyvoláno zkušenostmi z Iráku a Afghánistánu. CPG byl především vojenskou aktualizací, ale obsahoval dva body, které uváděly strategický kontext. A již zde bylo možné vidět určitou dvoukolejnost, která je patrná i v Novém strategickém konceptu (NSC). Zatímco v prvním bodě zmíněného kontextu, kde se mluví o možných ohroženích, jako jsou terorismus a šíření zbraní hromadného ničení, uvádí se ve druhé části mezi řešení spolupráce NATO s OSN, EU a dalšími organizacemi. Tato první část jako by byla vytažena z národní bezpečnostní doktríny USA, druhá část je pak reakcí části evropských členů podvázat samostatnou akceschopnost Ameriky.¹

Rozdílnosti názorů v Evropě v té době ilustruje roztržka mezi USA na straně jedné a Francií, Německem, Belgií a Lucemburskem na straně druhé. Šlo o vybudování samostatného evropského velitelství. Americký velvyslanec při NATO tuto iniciativu označil jako jedno z největších ohrožení transatlantických vztahů. Přibližně ve stejné době, tedy před istanbulským summitem, na kterém bylo zadáno vypracovat CPG, pohrozil ministr obrany Spojených států odstěhovat NATO HQ z Belgie jako reakci na snahu belgické levice prosadit stíhání podezřelých válečných zločinců kdekoli na světě. To byl zřejmý útok na americkou suverenitu v této oblasti. Dalším důkazem

neshod byla 41. bezpečnostní konference 2005 v Mnichově a prohlášení německého kancléře, budoucího ředitele Gazprom, že „NATO už není tím místem, kde by spojenci chtěli konzultovat a koordinovat své strategie”.² Brzy na to došlo v Německu k výměně politické reprezentace a již na 42. bezpečnostní konferenci v Mnichově kancléřka Merkelová vyzvala k vytvoření nového konceptu. V tomto kontextu bylo přijetí CPG 2006 velkým úspěchem. Přesvědčení, že strategický kurz NATO se musí změnit, převládlo nad nemalou rivalitou. Bylo to i zásluhou tehdejšího generálního tajemníka NATO Jaapa de Hoop Scheffera a jeho zvýšené asertivity. Ale cesta k NSC vedla ještě přes další dva dokumenty.

Původně měl být Nový strategický koncept schválen na šedesátiletém výročním summitu v roce 2009, podobně jako byl předešlý dokument přijat na padesátiletém v roce 1999. Existuje několik důvodů, proč byl nový koncept opožděn. Šlo především o výše popsané rozdíly v pohledu na Alianci mezi členskými státy. Předčasné diskuse v rámci tvorby nové strategie by jen více prohloubily již existující nejednotnost a navíc by ji ještě více odhalily před veřejností. Ale roli sehrála i politická situace ve Spojených státech, kde v lednu 2009 nastupoval nový prezident. A tak v roce 2009 vznikl jen dokument „Declaration on Alliance Security” (DAS), přijatý na summitu Strasbourg–Kehl. Úkol zpracovat DAS byl zadán na bukurešťském summitu v roce 2008, dokument měl artikulovat vize a úlohu Aliance ve světě nových hrozeb 21. století. Již v té době se začal projevat optimismus ohledně možnosti dohodnout se na strategickém konceptu a právě z tohoto hlediska je DAS velice významný, připravil NSC cestu. Dnes už je vedlejší, že i o obecná politická prohlášení na tomto dvoustránkovém DAS se sváděly boje na nejvyšší úrovni do posledního okamžiku před schválením. Poslední odstavec je nejzajímavější, obsahuje popis způsobu tvorby nové strategie. Na rozdíl od předešlých strategií, které byly připraveny Radou NATO, bylo tentokrát rozhodnuto, že za tvorbu dokumentu bude odpovědný generální tajemník (podobnost s tvorbou bezpečnostních strategií EU) s pomocí skupiny expertů. Výhodou takového řešení byl fakt, že menší skupina se dohodne snáze než velká (u konceptu z roku 1999 bylo 19 členů, včetně tří právě přijatých, zde jich bylo 26, později 28). Na druhou stranu může být obtížné získat souhlas s dokumentem od zemí, které ve skupině expertů nejsou zastoupeny. Tyto obavy měly být rozptýleny cestováním skupiny po Alianci, kde o nové strategii diskutovala a přijímala návrhy. Ustanovením skupiny byl též do jisté míry vyřešen spor, má-li jít jen o upravenou strategii z roku 1999 nebo vytvořit dokument zcela nový. Nová strategie se měla vypořádat se dvěma hlavními body. Tím prvním byla skutečnost, že od pádu železné opony NATO začalo plnit úkoly, které nebyly předpokládány v době vzniku Washingtonské smlouvy. Aliance se vyvinula

z eurocentrické v globální, bezpečnostní situace se stala méně přehlednou. Druhý bod byl více zaměřen na situaci uvnitř Aliance, kde byl zřejmý deficit v pozitivním vnímání jejích aktivit a v získávání politické podpory a zdrojů pro vedení vojenských operací. To se jasně ukazovalo v afghánském angažmá. Šlo, jinými slovy, o určení úkolů Aliance a obhajobu její existence. Důvody pro existenci NATO přitom nejsou, jak bylo řečeno výše, vnímány všemi jako samozřejmé. Jednou z alternativ ve středně až dlouhodobém výhledu mohlo totiž být i omezení role NATO na protipirátské operace, stabilizační operace a na symbolickou úlohu při přijetí těch balkánských zemí do západní komunity, které se ještě zcela nestaly jejími členy. Určité aktivity související s touto možností je možno vidět už dnes, ne vždy je možné je chápat jako příklad specializace. Středoevropané se snaží o bilaterální vztahy s USA. K bilaterálním dohodám dochází i uvnitř Evropy. Skandinávie a pobaltské státy konkretizují vojenskou spolupráci, Švédsko a Finsko vnímá Pobaltí v určité míře jako sféru svého vlivu. Francie a Velká Británie se dohodly na vývoji prostředků pro obojživelné operace, středomořské státy mají dohody mezi sebou a také s UK, aby vyvážily ekonomickou závislost na Německu. Francie navíc uzavřela dohodu s Ruskem o prodeji čtyř kusů lodí typu Mistral, přestože je to proti bezpečnostním zájmům pobaltských spojenců. Rusko se bude podílet i na výrobě těchto plavidel.

Pokud jde o postoje k NATO, rozdělují někteří autoři spojence do tří skupin³. Atlantisté – v čele s USA se chtějí orientovat na operace mimo Evropu a na netradiční hrozby, jako je počítačová bezpečnost a terorismus. Požadují větší zapojení ze strany velkých evropských států, především pokud jde o výdaje na obranu. Současně jsou pro reformu současného systému, aby Aliance mohla alespoň v některých případech jednat bez souhlasu všech; tento bod se týká především USA. Ne náhodou pochází generální tajemník většinou z této skupiny zemí. Evropské jádro, vedené tandemem Německo–Francie, chce více ovlivňovat neevropská angažmá, především za účelem omezování těchto operací. Chtějí menší a efektivnější Alianci, za tím se skrývá především neochota utrácet za obranu. Rádi by viděli více spolupráce s Ruskem a více konzultací s mezinárodními organizacemi, jako je UN, a tím omezit USA v možnosti vystupovat samostatně. A na rozdíl od Intermarium⁴ chtějí taková cvičení, která by nevysílala jasné signály okolí ohledně jednoty a připravenosti Aliance použít sílu. Intermarium – Středoevropané chtějí především ubezpečení o platnosti článku 5 Washingtonské smlouvy, a to jak slovními ujištěními, tak právě již zmíněnými vojenskými cvičeními. Na rozdíl od Atlantistů se zaměřují především na evropský operační prostor. Na Rusko se dívají jako na zemi, již se nedá důvěřovat. A rádi by viděli rozšíření Aliance a posunutí jejích hranic dále na východ. Další proces vedoucí k NSC měl tři části. Měl zaručit, že konečný dokument bude reflektovat široké pole názorů. Dvě první fáze, reflexi a konzultace, měla na starosti dvanáctičlenná skupina expertů v čele s bývalou ministryní zahraničí Madeleine Albright. Jejím zástupcem byl Jeroen van der Veer, bývalý výkonný ředitel Royal Dutch Shell. Experti ve skupině reprezentovali své odbornosti a ne členské státy, i když vnímání této skutečnosti mohlo být v praxi odlišné. V zásadě se nejednalo o vojenské odborníky. Tato skupina zahájila činnost 4. září 2009 a vydala počáteční zprávu 3. prosince 2009. Experti byli při své práci zahrnuti informacemi z mnoha stran. Příspěvky přicházely z plánovací skupiny NATO, z vládních sekretariátů, z rady poradních týmů, včetně evropských poradců z vojenských kruhů. První fáze trvala zhruba do února 2010. Během této doby se uskutečnila celá řada seminářů v různých zemích, seminář v Praze se konal 12. ledna 2010 pod názvem „NATO Strategic Concept: Response to Our Concerns“. Druhá fáze, konzultace, trvala do jara 2010. Znovu se objížděla hlavní města členů, ale v této fázi i třetích zemí: Egypta, Austrálie, Izraele, Japonska, Rakouska a dalších. Konzultovaly se závěry z první části procesu tvorby NSC. Výsledkem byla Zpráva skupiny expertů „NATO 2020“ z 17. května 2010. Na jejím základě pak vedl generální tajemník NATO přípravu NSC. Draft dokumentu viděli nejprve největší hráči NATO, generální tajemník se snažil najít podporu nejprve u nich. 17. září 2010 předložil návrh dokumentu všem členům, v té době nebyl ještě zveřejněn. Přijat byl 19. listopadu 2010 na summitu v Lisabonu.

NOVÝ STRATEGICKÝ KONCEPT NATO 2010 – STRATEGIC CONCEPT FOR THE DEFENCE AND SECURITY OF THE MEMBERS OF THE NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION „ACTIVE ENGAGEMENT, MODERN DEFENCE“

Nový strategický koncept na první pohled nevypadá jako průlomový strategický dokument, spíše působí dojmem, že se zabývá jednotlivostmi současného operačního prostředí v kontextu domácí (alianční) politické situace a ekonomické krize. Hrozby jsou například definovány téměř jako v roce 1999. Při bližším zkoumání lze ale nalézt pravou podstatu konceptu. Termín v názvu konceptu „modern defence“ například není omezen jen na použití technologických novinek. V konceptu se tím myslí jiné chápání bezpečnosti než je ta, která se zajišťuje teritoriální obranou. V novém konceptu je teritoriální obrana částečně upozaděna, do popředí se dostává bezpečnost obyvatelstva a klíčové infrastruktury rozprostřené v rámci aliančních hranic, ale v některých případech i za nimi. Méně důrazu je tedy kladeno na obranu čáry rozdělující prostor na vnitřní a vnější. Ale i v této nové strategii mají nové technologie klíčové místo.

Nový strategický koncept uvádí tři základní úkoly. Je to kolektivní obrana a odstrašení, zde jde především o článek 5 Washingtonské smlouvy. Dále je to krizové řízení, které se zabývá

politickými a vojenskými nástroji, které lze použít ve všech fázích krize, tj. před jejím vznikem, v jejím průběhu a po jejím skončení. Třetím základním úkolem je společná bezpečnost (cooperative security), mající na mysli zapojení nečlenských států a institucí, odzbrojení a zamezení šíření zbraní a otevření Aliance všem evropským demokraciím dosahujících kompatibilní úrovně s NATO. K těmto třem základním úkolům jsou přiřazeny tři další. Je to zlepšení vztahu s Ruskem, nukleární strategie, dialog a strategické diskuse s partnery z celého světa. Přijatý dokument také identifikuje devět základních hrozeb.

1. Konvenční útok na území Aliance. Je nepravděpodobný, ale nesmí být ignorován.
2. Roste nebezpečí v oblasti balistických střel.
3. Šíření jaderných zbraní a dalších zbraní hromadného ničení. Zde je souvislost i s předešlým bodem.
4. Mezinárodní terorismus.
5. Rozpadající se či již zhroutené státy. Odtud nakonec terorismus většinou pochází.
6. Na významu nabývají počítačové útoky.
7. Energetická bezpečnost, která může ovlivnit život společnosti a prosperitu Západu jako nikdy předtím.
8. Hrozba z oblasti nových technologií.
9. Důsledky změn v životním prostředí.

Při přípravě dokumentu byla zřejmě úplně nejdůležitější diskuse o článku 5. V politické rovině NSC jednoznačně potvrdil klíčový význam článku. Ale šlo i o správné chápání „útoku na jednoho nebo více členů Aliance“, což v době počítačových útoků a energetického vydírání není jednoduchá otázka. Řešilo se i to, může-li být preventivní útok považován za obranu a může-li Aliance v rámci obrany svého území zasahovat v zahraničí. V samotném konceptu nenajdeme explicitní odpovědi na tyto otázky, nicméně v dokumentu se hovoří o teritoriální obraně jako o jednom z hlavních úkolů NATO a termín moderní obrana zdůrazňuje operabilitu a nasaditelnost v zahraničí. V této souvislosti se uvádějí konvenční vojenské konflikty, byť za účasti balistických střel, na prvním místě. Teprve pak následuje terorismus a stabilizace rozvrácených regionů. Afghánský konflikt je zmíněn velmi stručně. Nicméně v kapitole týkající se krizového managementu se přímo říká, že „krize a konflikty za hranicemi NATO mohou způsobit přímé ohrožení bezpečnosti území a obyvatel Aliance“. NATO je ochotno zúčastnit se vojenské intervence a normalizace situace v zahraničí, je-li to v zájmu bezpečnosti spojenců. NATO tak zůstává „regionálním společenstvím s globálním záběrem“.⁵

Vedle nových hrozeb, jako jsou terorismus a počítačový terorismus, se stávají méně jasnými možnosti pro použití jaderných zbraní. Namísto snižování počtu jaderných zbraní se objevují návrhy na úplné odzbrojení. Německo vyslovilo přání zbavit se v budoucnu jaderného arzenálu na svém území. Nová strategie deklaruje zájem o svět bez jaderných zbraní, ale odmítá se těchto zbraní vzdát jednostranně a podmiňuje další kroky konkrétní vstřícností Ruska v této oblasti. Bylo to vůbec poprvé, kdy se ve strategickém konceptu objevila možnost vzdát se jaderných zbraní, i když jen podmíněně. Navíc se poněkud omezuje rozsah důvodů vedoucích k jejich použití. Jaderné zbraně NATO by měly působit především jako odstrašení a měly by propojit obranu Evropy s obranou USA. Někteří mluví i o zajištění zatažení USA do případného jaderného konfliktu na evropském kontinentě. To se týká především taktických zbraní a nosičů (F-16 nebo Tornádo) v Belgii, Německu, Itálii a Nizozemsku. Důležitým aspektem je podíl na výhodách i nebezpečích vyplývajících z umístění těchto zbraní.

Samotný text zabývající se v NSC jadernou strategií není obsáhlý a je kratší než v konceptu z roku 1999. V zásadě existují dvě interpretace této skutečnosti. Podle té první se tím potvrzuje přístup známý již z předešlého dokumentu a NSC jen udržuje status quo. Ta druhá mluví o opaku, tedy o možnosti posunu v otázce jaderných zbraní, a argumentuje složitostí jednání v průběhu příprav NSC. Krátkost kapitoly se vysvětluje tím, že se hlavní hráči nedokázali na více bodech

domluvit. Zatímco někteří členové by rádi omezili úlohu jaderných zbraní, jiní si změnu nepřejí. V tomto ohledu proti sobě stojí Německo, jehož současná politická reprezentace by se ráda zbavila amerických jaderných hlavic na svém území, a Francie, která trvá na svém národním jaderném odstrašení a podporuje nukleární NATO, přestože se dosud neúčastní ani jednání jaderné plánovací skupiny. Na schůzce ministrů zahraničních věcí NATO v Tallinu se v červnu 2010 Aliance dohodla na jednotném vystupování ohledně jaderné strategie a přijala návrhy ministryně USA, které se později v podstatě objevily v NSC.⁶ Další jednání ohledně postoje NATO k nukleárním zbraním bude probíhat v roce 2011.

Již ve strategii z roku 1991 byla zahrnuta protiraketová obrana, a to především jako obrana proti možnému útoku ze směru Blízký východ. V nové strategii se explicitně mluví o plánu vybudovat schopnosti k úspěšné ochraně území a obyvatelstva před balistickými střelami. Nepředpokládá se žádné další bilaterální vyjednávání ohledně tohoto bodu, nicméně by mělo jít o systém aktivní spolupráce s Ruskem. Zdá se, že interpretace této spolupráce je v Rusku jiná než v Alianci. Rusko mluví o přímém zapojení do systému, což zjevně nebude ten případ. Proti ruské interpretaci se ohradili čelní představitelé střeoevropských států. Ačkoliv se v minulosti často uváděl Írán jako hlavní akcelerátor budování raketové obrany (což často bylo vnímáno jako snaha být laskavý k Rusku), samotný Írán v dokumentu citován není, což je i výsledkem tureckého lobbingu (Turecko má energetické vazby na Írán). Ale Írán není jmenován i proto, že nová strategie se snaží neoznačovat potenciálně protivníky. Tím vytváří více prostoru pro jednání. NATO tedy pravděpodobně přijme „Ballistic Missile Defence System“ (BMDS) a rozmístí v zatím nespecifikovaném počtu zemí interoceptory. Systém by měl být funkční v roce 2015⁷. Vedle konvenčních a jaderných zbraní se podle některých interpretací stává protiraketová obrana dalším pilířem aliančních schopností.

Část dokumentu týkající se Ruska by neměla zklamat žádnou ze stran, jedná se o kompromis mezi názorovými proudy uvnitř Aliance. Chování Ruska a situace v Rusku zdaleka neodpovídá obrazu blízkého partnera NATO a člena Rady NATO–Rusko (2002). Máme na mysli ruské náznaky energetického vydírání východní a střední Evropy, válku v Gruzii a následnou okupaci Jižní Osetie a Abcházie, nemluvě o podivných útocích na ruské novináře. Na druhou stranu si Aliance uvědomuje, že je z bezpečnostního hlediska lepší snažit se mít Rusko na své straně a podle toho jsou zvoleny i formulace ve strategii.

V mnoha mezinárodních krizích se nelze dobrat řešení bez ruské účasti. Proto nová koncepce deklaruje spolupráci NATO–Rusko jako strategickou, spolupráce může přinést výhody pro obě strany na poli boje proti terorismu, pašování drog a potlačení pirátství. Účast ruského prezidenta na summitu nelze však považovat za víc než symbolické gesto. Je to samozřejmě i určitý způsob komunikace NATO s vnějším světem, podobný pohled by měl být i na pasáže konceptu zabývající se Ruskem. Neměli bychom zapomínat, že v ruské vojenské doktríně z února 2010 jsou uvedeny mezi nebezpečími pro ruské bezpečnostní zájmy mimo jiné i snaha NATO stát se globálním bezpečnostním aktérem, rozšiřování NATO, rozšiřování vojenské infrastruktury NATO k ruským hranicím, vměšování se do vnitřních záležitostí sousedních zemí, výstavba systému protiraketové obrany, demonstrace vojenské síly (cvičení) na územích sousedících s Ruskem nebo jeho spojenců.

Co se týče postojů členských zemí k Rusku, rozlišuje Nicu Popescu a Mark Leonard⁸ pět skupin zemí, i když se soustředí především na politické kolbiště EU. Jsou to „trojští koně“ (Kypr, Řecko), kteří často brání zájmy Ruska a jsou ochotni i vetovat některá rozhodnutí, „strategičtí partneři“ (Francie, Německo, Itálie, Španělsko), již se těší zvláštním vztahům s Ruskem, „přátelští pragmatici“ (Rakousko, Belgie, Bulharsko, Finsko, Maďarsko, Lucembursko, Malta, Portugalsko, Slovensko, Slovinsko), kteří někdy povyšují obchodní zájmy nad politické, „chladní pragmatici“ (Česká republika, Dánsko, Estonsko, Irsko, Lotyšsko, Nizozemsko, Rumunsko, Švédsko, UK), již se také zaměřují na obchodní zájmy, ale někdy kritizují ruská lidská práva a podobně, nakonec „noví studenoválečníci“ (Litva, Polsko), kteří mají až nepřátelské vztahy s Ruskem a neváhají blokovat vztahy s ním.

Rozšiřování NATO již nepatří mezi hlavní priority, což je určitý posun oproti situaci před deseti lety. Ukrajina a Gruzie byly velice blízko přijetí na bukurešťském summitu 2008, což se i pro odpor Německa a Francie nestalo, a další vývoj tyto kandidáty odsunul na vedlejší kolej. Makedonie zase nebyla přijata kvůli obstrukcím Řecka. A tak v roce 2009 vstoupily do NATO jen Chorvatsko a Albánie. Více než rozšiřování se nová strategie věnuje institutu partnerství. V globálním světě nelze bez partnerských států a institucí zabezpečit efektivní ochranu euroatlantického prostoru. Konkrétně je zmíněno OSN a EU a již existující programy, jako jsou Partnerství pro mír, Středomořský dialog, Istanbulska iniciativa pro spolupráci. Demokracie a západní hodnoty obecně nejsou v kontextu partnerství nijak zvlášť zdůrazňovány, Aliance tím zřejmě naznačuje vstřícnost směrem k Číně a autoritativním režimům na Středním východě.

Představitelé NATO se shodli na potřebě zpracování politické směrnice pro další transformaci Aliance a zlepšení obranných schopností nutných k naplnění hlavních bodů dokumentu. Byl odsouhlasen „lisabonský balíček“ nejdůležitějších schopností, které musí být rozvinuty. Prioritu mají schopnosti související s probíhajícími operacemi a současnými hrozbami, jako je ochrana proti IED, navýšení počtu velkých vrtulníků, společná logistika a zdravotní podpora, efektivní sdílení zpravodajských informací a informačních systémů, zlepšení systémů velení a řízení a rozhodovací systém a v neposlední řadě již zmiňovaná protiraketová obrana a schopnosti na poli počítačové bezpečnosti. NATO bude potřebovat flexibilní, rozmístitelné, síťově propojené a udržitelné síly schopné plnit celé spektrum aliančních úkolů za přijatelnou cenu. K dosažení potřebných schopností musí země NATO zastavit pokles výdajů na obranu. Případná specializace je přirozeně spojena s ochotou přijmout některé schopnosti od spojenců.

Aby mohly být úkoly obsažené ve strategickém konceptu splněny, měla by být změněna i administrativní struktura NATO. Jde o revizi struktury velitelství, štábů a dalších institucí, k tomu lze přidat i snahu současného generálního tajemníka zefektivnit existující vojenské a civilní struktury. Přijatý rámec pro tyto změny počítá se snížením počtu velitelství z jedenácti na sedm, snížení počtů o 35 %, což znamená asi o 5000 lidí na konečný stav 9000. Konečná konkrétní rozhodnutí se očekávají během roku 2011. Celkový počet dalších agentur NATO bude redukován ze čtrnácti na tři.

Velký prostor se věnuje oblasti počítačové bezpečnosti. Aliance se zaměří na detekování, vyhodnocování a prevenci počítačových útoků, na obranu proti nim a konsolidaci po takových útocích. Alianční „Computer Incident Response Capability“ by měl dosáhnout operačních schopností do roku 2012, kdy budou všechny systémy NATO spadat pod jednotnou ochranu. Deklarace ze summitu v Lisabonu zdůraznila zanesení počítačové dimenze konfliktu do strategie a podporuje rozvoj těchto schopností u jednotlivých členských států. Severoatlantická rada by měla do poloviny roku 2011 vyhotovit počítačovou obrannou politiku a akční plán pro její implementaci.

Některé alianční země se stanou více závislé na zahraničních dodavatelích energie a v některých případech i na zahraničních rozvodných sítích. Čím dál tím větší podíl energie se dopravuje na velké vzdálenosti. Z toho vyplývá větší pravděpodobnost přerušení energetických toků. NATO si musí vytvořit nástroje, jak tomuto nebezpečí čelit. Nicméně většina států NATO je z evropského kontinentu a NATO zřejmě přenechá velký díl odpovědnosti za energetickou bezpečnost EU. Může tak v budoucnu jít o příklad vzájemného doplňování NATO a EU. Zvláště středoevropské země se obávají, že nepřevládne energetická strategie založená na trhu a že i v budoucnu bude energie součástí geopolitického vyjednávání.

Jeden ze závěrů lisabonského summitu je komplexní přístup k operacím, který se má aplikovat zejména při nasazení v zahraničí. Komplexním přístupem se myslí meziresortní spolupráce při zajišťování bezpečného prostředí, správy a rozvoje služeb, poradenství a zdrojů s hostitelskou zemí nebo regionem, spojenými nebo partnerskými vládami a vládními i nevládními institucemi. Aby byl komplexní přístup úspěšný, musí se plánovat na správné úrovni, v zásadě odshora dolů, od strategické úrovně na taktickou. Plánování na velitelství by se měl účastnit civilní element, aby se využilo výhod rozdílných přístupů a posílila se jednota vojenského a civilního prvku. Spolupráce

napříč odbornostmi je také žádoucí. Samotná spolupráce by měla začít s dostatečným předstihem před zahájením samotné operace, aby se mohly vytvořit osobní vztahy a došlo k lepšímu pochopení již zmíněných rozdílných přístupů. Současně se musí mezi zúčastněnými, tzn. mezi NATO a dalšími institucemi, jako je např. OSN, Africká unie nebo Evropská unie, vytvořit jednotný pohled na důvody a úkoly operace. NATO musí vydávat jednotné signály ohledně operace, které jsou srozumitelné každému v prostoru operace, partnerům i protivníkovi, také domácím publiku. Ty musí být v čase neměnné. Je skutečností, že mezinárodní a nevládní organizace pracují odlišným způsobem a jejich komunikace s okolím je také jiná. Přesto tu nesmí dojít ke konfliktu.⁹

Někteří členové Aliance původně nesouhlasili s rozšířením působnosti NATO na tomto poli. Argumentovali, že NATO se tím stává ještě více zahraničněpolitickým hráčem, což je role, která lépe sluší EU.

VZÁJEMNÉ DOPLŇOVÁNÍ NATO A EU VE VOJENSKÝCH SCHOPNOSTECH

Současná diskuse o zlepšení spolupráce NATO a EU se vede třemi základními směry – politické diskuse, diskuse vztahující se k současným operacím, jako je Afghánistán a Balkán, a konečně ty, které se týkají budoucích schopností. Rozvoj schopností EU a NATO zrcadlí rozdílné priority a postupy. EU má více institucí a má širší záběr, zaměřuje se více na civilní sféru, než je tomu u politicko-vojensky zaměřeného NATO. Právě u civilních schopností dochází v novém konceptu NATO k posunu, nová strategie se po zkušenostech v Iráku a v Afghánistánu v tomto ohledu přiblížila Evropské CSDP, kdy se ukázala nutnost těchto schopností při stabilizaci a rekonstrukci. Na druhou stranu se NATO soustředí na schopnost vojensky reagovat na současné i budoucí bezpečnostní výzvy. V tomto ohledu může být EU sice ambiciózní, ale ve skutečnosti málo efektivní, zvláště v době menší hospodářské prosperity. Plány NATO a EU se ve vojenské oblasti někdy překrývají a nyní se možnost dublování může přenést i na civilní schopnosti. Jednotlivé státy NATO (a EU) mají jednu armádu, která však může být použita pro národní účely, pro plnění úkolů NATO a pro plnění úkolů EU. Požadavky na rozvoj schopností národních armád se tak mohou rozcházet. Tomu by mělo být zabráněno, v novém konceptu se mluví o doplňování NATO a EU. Reakce představitelů EU nasvědčují, že také vnímají nový dokument tímto způsobem. K lepší spolupráci dopomůžou i napjaté státní rozpočty. Na druhou stranu ji mohou ohrozit obavy EU, že v obranném plánování bude ohrožena její autonomie zkušenějším NATO.

Koordinace rozvoje schopností probíhá v rámci skupiny „NATO–EU Capability Group“, která se schází několikrát do roka. Jde o setkání relativně jednolitého NATO a zástupců jednotlivých států jako reprezentantů EU. Především na straně EU je složité dojít k jednotnému postupu při jednáních. Ke zlepšení dialogu by snad přispěla dohoda mezi NATO a EDA. Je zajímavé, že dohoda Berlin+ z roku 2003 v zásadě nepočítá s využíváním schopností EU ze strany NATO. Dokud bude trvat divergence názorů na budoucnost evropské bezpečnosti, bude trpět spolupráce NATO–EU po všech stránkách. Skupina států vedená Velkou Británií se staví za NATO, menší CSDP a jasně rozdělené kompetence. Na druhé straně je skupina kolem Francie s vizí velké CSDP s podporou rozvoje čistě evropských vojenských schopností a minimální spolupráce NATO–EU.¹⁰ Faktem je, že se ministři obrany EU na schůzce v belgickém Gentu 9. prosince 2010 shodli na tak zvaném gentském rámci, o kterém ve stejném městě jednali již v září 2010. Členské země EU budou přispívat své schopnosti, aby mohly říci, které si ponechají pro národní úroveň, kterými budou přispívat do společného „bazénu“ schopností, a nakonec uvést ty, kterým se již nebudou na základě specializace dále věnovat. Teoreticky by to mohla být cesta, jak získat efektivnější vojenské schopnosti za méně peněz tak, jak je to navrženo v Lisabonské smlouvě pod názvem „Permanent Structured Cooperation“.

ÚČAST ČR NA PŘÍPRAVĚ NOVÉHO STRATEGICKÉHO KONCEPTU

Diskuse o NSC probíhaly v ČR v době přípravných prací jen v poměrně úzké odborné komunitě, což bylo zapříčiněno permanentním předvolebním bojem a povolebním vyjednáváním v letech 2008 až 2010. Ani vláda, ani nikdo z vedoucích představitelů před přijetím koncepce nezaujal jasné stanovisko. Česká reprezentace se marně pokoušela zařadit do skupiny expertů zabývajících se přípravou konceptu tehdejšího místopředsedu vlády a ministra pro evropské záležitosti Alexandra Vondru. Kromě této iniciativy šlo jen o malý veřejně deklarovaný zájem o budoucnost NATO. Bylo tomu tak z několika důvodů. Česká republika byla zaměstnána evropským předsednictvím a v době přípravy konceptu padla Topolánková vláda. Úřednická vláda měla funkci čistě udržovací a navíc nebyla typicky euroatlantická. Z těchto důvodů ČR nevystupovala aktivně ve prospěch iniciace rozhovorů na téma nového NSC. Před summitem Strasbourg–Kehl jsme nezastávali žádný zásadní postoj, snad kromě jednoho bodu, a sice že o transformaci NATO by měli jednat členové Aliance bez ruského vměšování. Většinovým názorem v ČR bylo přesvědčení, že přes měnící se vnější geopolitické podmínky by se NATO mělo soustředit na odstrašování a na obranu teritoria. Současně by Evropa neměla oslabovat americké spojení, což se nevyklučuje s odpovědným přístupem k obraně svého území. Především pravicové strany zdůrazňovaly, že NATO by mělo zůstat zárukou globální stability a nepřeměňovat se v platformu podobnou OSCE (snahy o tento scénář se zde objevují od konce studené války), jak by si přála část levice (ČSSD, komunisté by chtěli zrušení NATO). Přes již zmiňovanou malou nebo nepřítomnou diskusi byla tvorba nového konceptu důležitá, protože zde byl předpoklad získání odpovědí na některé důležité otázky, například vztah mezi článkem 5 a zahraničními operacemi a způsob užití jaderného odstrašení. Jeden bod později zařazený do NSC však byl v ČR diskutován více než kdekoli jinde. Šlo o protiraketovou obranu, původně plánovanou jako americký MD program mimo alianční struktury. Rozhodnutí zúčastnit se tohoto programu bylo motivováno jednak hledisky vojenskými, jednak geopolitickými. Vojenská hlediska zohledňovala obavy před možným útokem ze strany zemí, mezi které patří například Írán, geopolitická byla snahou definitivně a jasně odpovědět na ruské ambice mít vliv na dění ve střední Evropě. Přehodnocení těchto plánů ze strany USA bylo pro českou pravicovou reprezentaci zklamáním, a to především proto, že k tomu došlo v souvislosti s vývojem rusko-amerických vztahů. Dalším často zmiňovaným tématem je energetická bezpečnost. Přestože panuje obecný souhlas, že tato otázka se má řešit v rámci EU, ČR hledá podporu i u USA. Týká se to ropovodu Baku–Tbilisi–Ceyhan. V ČR panuje shoda v otázce rozšiřování NATO, a to především o země západního Balkánu. U Gruzie je vidět u levice větší rezervovanost kvůli postojům Ruska. Současně je tu ale snaha jasně definovat hranice Aliance a rozšiřováním ještě více nerozmělnit ideologickou jednotu NATO. ČR podporuje spolupráci a vzájemné doplňování EU a NATO. Také zde jsou patrné rozdíly mezi pravíci a levíci, pravice zdůrazňuje, že evropské ambice nesmí být na úkor NATO, levice by ráda viděla větší CSDP a věří, že alespoň částečně může EU převzít úlohu NATO. Pokud jde o Rusko, určité obavy z chování a postojů Ruska lze najít již v roce 2002 (Rada NATO–Rusko). Týká se to i postojů některých členů NATO, kteří s Ruskem navázali vztahy nadstandardní ve srovnání s hlavním aliančním proudem. Dalším důvodem je americká politika směrem k Rusku a již zmiňovaný posun v protiraketové obraně, do níž jsme vložili nemalý politický kapitál. V neposlední řadě je to vývoj na Ukrajině a na Kavkaze. Pro ČR by byla výhodná jednota v přístupu k ruské otázce a jednotná vyjednávací pozice na radě NATO–Rusko, a tato jednání by měla být mnohem rozhodnější.

SCHOPNOSTI AČR V ČESKÝCH DOKUMENTECH

V roce 2006 začaly práce na strategickém dokumentu „Dlouhodobá vize resortu MO“, tedy v době přijetí CPG. Dokument byl schválen v roce 2008, tudíž v roce bukurešťského summitu

a aktualizace bezpečnostní strategie EU. Dlouhodobá vize resortu MO udává základní kurz pro rozvoj schopností AČR nutných pro realizaci obranné politiky ČR v dalších dvaceti letech. Definuje čtyři oblasti strategických priorit: výstavba funkčního systému obrany státu, výstavba nasaditelných a interoperabilních sil, zajištění efektivní organizace řízení a velení a kompetentní a motivovaní lidé. Na této úrovni dokument neřeší konkrétní kroky vedoucí k naplňování vize, k tomu slouží další dokumenty. Byla to Směrnice ministryně obrany pro plánování činnosti a rozvoje resortu MO na roky 2009–2014, přijatá v době tvorby Vize na konci roku 2007. Stanovila úkoly, priority a především zdroje pro plnění strategických cílů. Směrnice ministryně byla dále rozpracována do Střednědobého plánu činnosti a rozvoje resortu MO na roky 2009–2014. Mezi strategické cíle resortu obrany patřil: funkční systém obrany státu ve spolupráci

s ostatními prvky státní správy a zajištění dostatečné úrovně jeho schopností s možností jejich rozvoje při změnách bezpečnostní situace; výstavba nasaditelných a interoperabilních sil schopných spolupracovat se spojenci v celém spektru operací (včetně bojové činnosti vysoké intenzity) v náročných geografických a klimatických podmínkách a kulturně odlišném prostředí; rozvoj AČR jako efektivně řízené organizace s jednoduchou a adaptabilní organizační strukturou; získání a udržení kompetentních a motivovaných lidí; dokončení dislokace s ohledem na operační schopnosti a sociální stránku věci; realizace moderní infrastruktury. Takto definované cíle umožňují rozvoj schopností nutných pro řešení nejpravděpodobnějších bezpečnostních rizik, jako je terorismus, proliferace zbraní hromadného ničení, nestabilní a zhroutené státy a problém spojený s energetickou bezpečností. Pro případ nepravděpodobných, ale velmi nebezpečných scénářů ohrožujících bezpečnostní zájmy ČR ve značné míře se počítá se včasnou identifikací směřování k takové situaci a s dostatkem času na rozvoj potřebných schopností. Dne 29. listopadu 2010 rozhodla Bezpečnostní rada státu o zpracování nové bezpečnostní strategie. Měla by být hotová v létě 2011 a nahradí strategii z roku 2003. Dne 1. února 2011 proběhl v prostorách CEVRO první ze dvou seminářů, které jsou součástí přípravy aktualizace dokumentu. Druhý seminář se uskutečnil v březnu. Semináře se účastní zástupci akademických pracovišť, experti politických stran, novináři věnující se dané problematice, zástupci státní správy a poslanci a senátoři.

Jako základní strategický dokument určující způsoby výstavby AČR a její použití je chápána Vojenská strategie. Vychází z aktuální bezpečnostní situace a z dokumentů NATO a EU, které se problematikou zabývají. Je zřejmé, že Vojenská strategie, schválená v roce 2008, nereflkuje NSC. (Její nová verze zřejmě ponese název „Obranná strategie“). Vojenská strategie 2008 nepočítá s výstavbou velké armády pro konflikt velkého rozsahu a intenzity. V tomto ohledu bezpečnostní situace umožňuje podstoupit jen malou míru rizika, když se AČR bude soustředit jen na nejpravděpodobnější scénáře jejího použití. Schopnosti byly zaměřeny na ochranu bezpečnostních zájmů ČR, a to hlavně mimo území republiky. Přípravy na případnou nutnost nárůstu sil při zhoršení situace měly být řešeny co nejsporněji. Přehodnocovala se potřeba udržovat velký počet vojenské techniky, zbraní, materiálu a potřeba výcviku záloh ve větším rozsahu. Současně však mají být připraveny projekty umožňující nárůst sil. Všeobecná branná povinnost je stále hlavním principem systému obrany státu. Měla by být zabezpečena jak obrana vlastního území, tak i případný příspěvek ČR v rámci článku 5. Washingtonské smlouvy. Vlastní obrana na druhou stranu zase počítá s účastí NATO. Nastavená úroveň politicko-vojenských ambicí počítá v případě ozbrojeného konfliktu, který by ohrožoval svrchovanost a celistvost státu, s nasazením všech sil a prostředků včetně povolání záloh. Pro operace podle článku 5 (a bez bezprostředního ohrožení vlastní suverenity) ČR poskytne síly v souladu s obrannými plány NATO. Jádrem těchto sil má být brigádní úkolové uskupení založené na mechanizované brigádě středního typu. V tom případě by byla ochrana vzdušného prostoru zabezpečena v rámci systému NATO. ČR se může v případě dohody zapojit do systému protiraketové obrany. ČR má být schopna přijmout na svém území spojenecké armády. Při účasti ČR v misích (mimo článek 5) by byly nasazeny mechanizované jednotky, speciální síly, ženijní, zdravotnické a CBRN jednotky, dopravní a taktické letectvo a Vojenská policie.

V případě souběžných operací má být ČR schopna nasadit brigádní úkolové uskupení bez rotace, praporeční úkolové uskupení s rotací po šesti měsících a až na jeden rok poskytnout brigádní velitelství, rotní úkolové uskupení na šest měsíců s rotací nebo letecký ekvivalent na tři měsíce bez rotace, praporeční uskupení určené pro NRF nebo EU BG, ale jen v době, kdy není nasazeno brigádní úkolové uskupení. Nad rámec tohoto výčtu by měla být ČR schopna vysílat speciální týmy nebo uskupení, expertní týmy pro výcvik a poradenství, mít účast v mezinárodních štábech a podobně. AČR musí být schopna účastnit se na území ČR řešení krizových situací nevojenského charakteru. Jde o podporu Policie ČR a o Integrovaný záchranný systém, kam by měly být vyčleňovány síly v nezbytném rozsahu a podle dostupností. Pro humanitární a záchranné operace mimo území ČR má AČR poskytnout podle možností např. letecké přepravní kapacity. Aby AČR mohla plnit takto definovaný rozsah úkolů obsažených ve Vojenské strategii 2008, musela by dosáhnout určitých kvantitativních i kvalitativních ukazatelů. V současné době nemá AČR schopnost splnit všechny úkoly v plném rozsahu. Předpokládá se, že by této schopnosti mohla dosáhnout v roce 2018. Další cestou může být snížení úrovně politicko-vojenských ambicí ČR v kontextu snižování zadluženosti a omezování státních výdajů. To by ale znamenalo přehodnocení možných rizik, která by snížení úrovně ambicí přineslo ČR a spojencům.

Na jaře 2011 bude představena náměstkem ministra obrany a jeho týmem Bílá kniha o obraně. Jde o zásadní koncepční materiál zabývající se AČR s výhledem na 10 až 15 let. Bude mít devět kapitol: východiska; strategické prostředí; role a funkce ozbrojených sil ČR; obranné plánování a rozvoj schopností; finanční rámec a systém ekonomického řízení resortu; akvizice a hospodaření; personální problematika, výchova, vzdělávání a vojenské školství; organizační změny v resortu MO; plán praktické realizace Bílé knihy. Na Bílou knihu bude kromě bezpečnostní strategie navazovat i střednědobý plán na období 2012 až 2016. Práce na Bílé knize je konzultována s ministerstvem zahraničí, které zpracovává zmíněnou bezpečnostní strategii. V diskusích o Bílé knize panuje obecná shoda, že s omezenými zdroji se AČR specializaci nevyhne. Nesmí však docházet k tomu, že se projekt po několikaletých investicích opustí, jako se to stávalo v minulosti. Nutnost specializace vybízí ke spolupráci s dalšími státy, určité jednání proběhlo i se Slovenskem. Účast civilní sféry na přípravě dokumentu zase zapadá do konceptu komplexního přístupu k operacím.

ZÁVĚR

Nový strategický koncept NATO je pro Českou republiku především velmi dobrou zprávou na politické úrovni. NATO se nevzdává své klíčové role při zabezpečování obrany a bezpečnosti euroatlantického prostoru a jednoznačně se přihlásilo k článku 5 Washingtonské smlouvy. Nezapomíná se ani na individuální bezpečnostní problémy členů, které nejsou hned vnímány stejně intenzivně ostatními členy. K akcentaci těchto obav se budou využívat konzultace v rámci článku 4. Partnerství s Ruskem, téma citlivé zejména pro Středo- a Východoevropany, nezabírá v NSC více místa, než je nezbytně nutné. Příznivé závěry lisabonského summitu nelze brát jako samozřejmost, vezmeme-li v úvahu široké spektrum postojů k úlohám NATO mezi jejími členy. Týká se to i alianční jaderné strategie a protiraketové obrany. Česká diplomacie musí být na tomto poli aktivní i v budoucnu.

V rovině vojenskopolitické uvádí Nový strategický koncept několik nových hrozeb a zasazuje je do současného geopolitického kontextu. Navrhuje nové přístupy k omezení rizik a řešení krizí. To se neobejde bez budování nových schopností armád NATO za současného udržení většiny schopností dnešních. Týká se to samozřejmě i AČR, pokud ČR chce být i nadále platným a uznávaným členem Aliance.

Rozsah a spektrum schopností AČR nemůže pokrýt všechny požadavky NATO, ambice ČR se musí vejít do daného zdrojového rámce. Většina spojenců je ve stejné situaci. Jediná cesta pro

NATO jako celek, jak nerezignovat na zahraničněpolitické a vojenskopolitické ambice, je specializace armád členských států.

Touto cestou se tedy musí vydat i ČR a její armáda. Konkrétní směr a hlavní kroky vedoucí ke specializaci a rozvoji schopností AČR obecně musí být zakotveny v základních bezpečnostních dokumentech. K jejich zveřejnění dojde během letošního roku. Neměly by se opakovat chyby z minulosti. Počet prioritních projektů by měl být užší, ale o to více bychom se na ně měli soustředit. K zásadním změnám priorit by nemělo docházet, pokud nedojde k neočekávanému vývoji v oblasti bezpečnosti. K tomu by mohla přispět celospolečenská diskuse o bezpečnostních otázkách a rozvoji schopností, tzn. za účasti opozičních politických stran, vládních i nevládních organizací, aby tak vznikl konsensus alespoň v základním pohledu na věc. Zlepšit se musí plánovací procesy v rámci AČR, aby podněty přicházející z této strany mohly být srozumitelnější. V základních dokumentech by měla být zohledněna jaderná strategie NATO a protiraketová obrana.

Schopnosti, na které se budeme po konzultacích se spojenci specializovat, musí být na takové výši, že budou opravdovým přínosem Alianci. Nutný je rozvoj i vědecko-technické základny v dané oblasti. Zahrnut by měl být civilní sektor, bude-li to možné. V dané specializaci musíme být schopni hrát vedoucí úlohu i při plánovacích procesech ve strukturách Aliance na všech úrovních. Na druhou stranu musí být ČR připravena některé schopnosti přijímat od našich partnerů.

K úspěšnému plánování výstavby AČR je nutný stabilní objem finančních prostředků určených pro resort MO. Je to jeden z předpokladů účelného vynakládání těchto prostředků, a tím i lepších schopností armády. Větší hospodárnost je zcela jistě možná v oblasti akvizic. Změna systému nákupu by nemusela přinést jen úspory, ale větší míra účasti české vědy a průmyslu na výrobě a vývoji pořizovaných technologií by přinesla další výhody.

V rámci snižování finanční náročnosti musí dojít k redukci těch kapacit, které nepřispívají k rozvoji požadovaných schopností nebo je nepodporují. V některých regionech to bude mít sociální dopady. Ale bude nutné odolat politickému tlaku na zachování nepotřebných pracovišť. K tomu může přispět dnešní větší celospolečenská vstřícnost k přijímání úsporných opatření. AČR však musí přijít s ucelenou koncepcí a s platnými argumenty na podporu konkrétních řešení. Do této skupiny opatření spadá i optimalizace velení a řízení. Jde o vztah MO a GŠ, o budoucnost operačních a brigádních velitelství, o zvláštní postavení Vojenské policie, Speciálních sil a Hradní stráže. Mohla by se znovu zvážit racionalizace tajných služeb včetně Vojenského zpravodajství.

V souladu s Novým konceptem a jeho „Moderní obranou“ by si ČR měla udržet a dále rozvinout schopnost podílet se na kolektivní obraně v rámci účasti v zahraničních operacích. V rámci nového komplexního přístupu k těmto operacím bude nutné vybudovat a pěstovat vztahy s civilními organizacemi, s kterými se bude v místě nasazení spolupracovat. Spolupráce s civilními partnery by měla probíhat na všech úrovních, na té nejvyšší by se měli všichni účastnit už prvních fází plánovacího procesu. To vše bude znamenat vyšší nároky na příslušníky AČR a na jejich výběr a přípravu. Komunikací s veřejností by měl být lépe objasněn pravý smysl naší účasti v zahraničních operacích, totiž že jde vždy a především o zabezpečení obrany ČR.

Přes nutnou pozornost věnovanou specializaci a zahraničním misím se nesmí zapomínat na úkoly spojené se zapojením do Integrovaného záchranného systému. Současně musí být vybudovaný takový systém, který umožní co nejrychleji dostat AČR na vyšší úroveň schopností v případě nenadálé změny bezpečnostního prostředí. V tomto ohledu má nezastupitelnou roli zpravodajství a výměna informací se spojenci.

AČR se spolu s vybranými složkami státní správy a soukromým sektorem musí aktivně zapojit do projektů počítačové bezpečnosti. Kybernetický prostor se bude stávat součástí konfliktů stále ve větší míře, měl by být zahrnut i do plánování operací.

Nejdůležitějším aspektem schopností AČR jsou lidé. AČR bude muset umět zaujmout kvalifikované a motivované zájemce a nabídnout jim službu, která je bude uspokojovat, naplňovat a rozvíjet. Samotný nábor by měl pružně reagovat na aktuální sociálně-ekonomické podmínky ve společnosti.

K efektivnějšímu využívání lidských zdrojů bude nutné lepší centrální řízení kariér vojenských profesionálů. Systém musí být přehledný a spravedlivý. Bude nutné udržovat a rozvíjet vztahy s civilními partnery zúčastňujícími se komplexních operací.

Seznam zkratk

AČR	Armáda České republiky
BMDS	Ballistic Missile Defense System
CBRN	Chemical, biological, radiological, and nuclear
CPG	Comprehensive Political Guidance
CSDP	Common Security and Defense Policy
DAS	Declaration on Alliance Security
EDA	European Defense Agency
EU	Evropská unie
GŠ	Generální štáb
IED	Improvised Explosive device
MD	Missile Defense
MO	Ministerstvo obrany
NATO	North Atlantic Treaty Organization
NSC	New Strategic Concept
OS	Ozbrojené síly
OSCE	Organization for Security and Co-operation in Europe

POZNÁMKY

¹ RINGSMOSE, Jens, RYNNING, Sten. *Come Home, NATO? The Atlantic Alliance's New Strategic Concept*. DIIS Report 2009:4. p. 11

² RINGSMOSE, Jens, RYNNING, Sten. *Come Home, NATO? The Atlantic Alliance's New Strategic Concept*. DIIS Report 2009:4. p. 12

³ PAPIC, Marko. *NATO's Lack of a Strategic Concept*. STRATFOR October 2010

⁴ Intermarium, obvykle chápáno jako oblast mezi Černým, Baltským a Jaderským mořem

⁵ KELLER, Patrick. *NATO's Self-Assurance: The New Strategic Concept*. Konrad Adenauer Stiftung No. 86, December 2010. p. 4

⁶ Podrobněji o zákulisním jednání v LUNN, Simon, KEARNS, Ian. *NATO's Nuclear Policy after Lisbon. The Summit Documents and the Way Ahead*. ELN. London, January 2011

⁷ O zapojení ČR do MD stručně v kapitole 5

⁸ POPESCU, Nicu, LEONARD Mark. *A Power Audit of EU-Russia Relations*. ECFR, November 2007. p. 2

⁹ Podrobněji rozebráno v LINDLEY-FRENCH, Julian, CORNISH Paul, RATHMELL, Andrew. *Operationalizing the Comprehensive Approach*. Chatham House, ISP PP 2010/01. London, 2010

¹⁰ STURM, Paul. *NATO and the EU: Cooperation? European Security Review* No. 48, ISIS Europe, February 2010

LITERATURA

[1] BISCOP, Sven. *From Lisbon to Lisbon: Squaring the Circle of EU and NATO Future Roles*. Egmont, Security Policy Brief No. 16, January 2011

[2] DITRYCH, Ondrej, STRITECKY Vit. *Beyond Borders*. CEJISS News letter. December 2010, p. 8–10

- [3] FLOCKHART, Trine. *Hallo Missile Defence – Goodbye Nuclear Sharing?* DIIS Policy Brief, November 2010
- [4] GNIAZDOWSKI, Mateus, a spol. *NATO Member States and the New Strategic Concept: An Overview*. Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warsaw, May 2010
- [5] IISS. *A new strategic concept for NATO*. Volume 15, Issue 10, December 2009
- [6] KAMP, Karl-Heinz. NATO's strategy after the Lisbon summit. *Atlantisch Perspectief* No. 8. Volume 34. 2010
- [7] KAMP, Karl-Heinz. *The Way to NATO's New Strategic Concept*. NATO Defence College, Rome 2009, No 46. p. 8.
- [8] KELLER, Patrick. *NATO's Self-Assurance: The New Strategic Concept*. Konrad Adenauer Stiftung No. 86, December 2010
- [9] KOLÍN, Vilém. *Hospodárný, efektivní a udržitelný rozvoj vojenských schopností ČR: Zbožné přání nebo politická nutnost?* Defence and Strategy, December 2010
- [10] LINDLEY-FRENCH, Julian, CORNISH Paul, RATHMELL, Andrew. *Operationalizing the Comprehensive Approach*. Chatham House, ISP PP 2010/01. London 2010
- [11] LUNN, Simon, KEARNS, Ian. *NATO's Nuclear Policy after Lisbon. The Summit Documents and the Way Ahead*. ELN. London, January 2011.
- [12] McNAMARA, Sally. *NATO Summit 2010: Time to Turn Words Into Actions*. The Heritage Foundation, Background No. 2498, December 2010
- [13] PAPIĆ, Marko. *NATO's Lack of a Strategic Concept*. STRATFOR October 2010
- [14] POPESCU, Nicu, LEONARD Mark. *A Power Audit of EU-Russia Relations*. ECFR, November 2007. ISBN 978-1-906538-00-2
- [15] RINGSMOSE, Jens, RYNNING, Sten. *Come Home, NATO? The Atlantic Alliance's New Strategic Concept*. DIIS Report 2009:4. 30 p. ISBN 978-87-7605-306-2
- [16] STRATFOR. *NATO: An Inadequate Strategic Concept?* November 2010, p. 8.
- [17] STURM, Paul. *NATO and the EU: Cooperation? European Security Review* No. 48, ISIS Europe, February 2010
- [18] ŠINDELÁŘ, Tomáš, JIREŠ Jan. *Nová strategická koncepce NATO: zájmy a priority České republiky*. CEVRO. Praha, září 2010
- [19] TAYLOR, Claire. *NATO Summit 2010*. SN/IA/5788. December 2010
- [20] TŮMA, Miroslav, JANOŠEC Josef, PROCHÁZKA, Josef. *Obranná politika Československé a České republiky*. MO ČR, prosinec 2009.
- [21] VOOREN, Bart van. *NATO's strategic concept for the 21st century: promising, but some words of caution*. Thoughts&Things on European and International Affairs. November 2010
- [22] *Dlouhodobá vize resortu Ministerstva obrany*. Praha 2008
- [23] *NATO 2020: Assured Security; Dynamic Engagement. Analysis and Recommendations of the Group of Experts on a New Strategic Concept for NATO*. 17 May 2010
- [24] *Strategic Concept For the Defence and Security of The Members of the North Atlantic Treaty Organization „Active Engagement, Modern Defence“*. Lisbon 2010
- [25] *Towards the New Strategic Concept. A selection of background documents*. NATO Public Diplomacy Division. Brussels, April 2010
- [26] *Vojenská strategie České republiky*. Praha 2008